

**SIHTASUTUS PÄRNU MUUSEUM - KOGUDE
KORRALDUS JA KOGUMISPÕHIMÕTTED 2021**

2021

Sisukord

Sisukord.....	2
Sihtasutus Pärnu Muuseumi kogude korraldus ja kogumispõhimõtted 2021	4
1. Muuseumi missioon ja ülevaade toimumispõhimõttest	4
1.1 Missioon.....	4
1.2 Lühiülevaade muuseumi kogude kujunemise ajaloost	4
1.3 Pärnu Muuseumi kogud seisuga oktoober 2021	5
1.4 Muuseumi struktuur	6
1.4.1 Pärnu Muuseumi nõukogu.....	6
1.5 Muuseumide koostöövõrgustik.....	7
1.6 Pärnu Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid	7
2. Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted	7
2.1 Muuseumikogusse vastuvõtmise kriteeriumid	7
2.2 Abikogusse vastuvõtmise kriteeriumid	8
2.3 Pärnu Muuseum ei kogu.....	8
2.4 Kogude täiendamise komisjon	9
2.5 Lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs	9
2.6 Kogumispiirkond.....	10
2.7 Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus.....	10
2.8 Muuseumikogu täiendamise protseduurid	15
2.9 Muuseumikogu analüüs.....	15
3. Muuseumikogu dokumenteerimine.....	15
3.1. Dokumenteerimismeetodid	16
3.2. Dokumentide vormistamine	16
3.3 Inventuur	17

3.4 Säilitusprotseduurid.....	18
3.5 Retrospektiivne dokumenteerimine.....	18
3.6 Infosüsteemi kasutusõigused.....	18
4. Muuseumikogu kasutamine.....	19
4.1 Rollid ja vastutus.....	19
4.2 Muuseumikogu kasutamisega seotud toimingud	19
4.2.1 Museaalide digiteeritud koopiate kasutamine	19
4.3 Digiteerimine.....	20
5. Säilitamine.....	20
5.1 Rollid ja vastutus.....	20
5.2 Säilitustingimused	21
5.3 Turvalisus	21
6. Koidula Muuseum	22
6.1 Missioon	22
6.2. Muuseumi ajalugu	22
6.3 Uute museaalide kogumine	23
6.4 Muuseumi koostöövõrgustik	23
7. Punane Torn	24

SIHTASUTUS PÄRNU MUUSEUMI KOGUDE KORRALDUS JA KOGUMISPÕHIMÕTTED 2021

Pärnu Muuseumi muuseumikogude korralduse ja kogumispõhimõtete koostamisel on lähtutud muuseumiseadusest ja selle rakendusaktidest, Rahvusvahelise Muuseumide Nõukogu (ICOM) vastavatest suunistest, muuseumide eetikakoodeksist, väljakujunenud headest tavadest.

1. Muuseumi missioon ja ülevaade toimimispõhimõttest

1.1 Missioon

Pärnu Muuseum on Pärnu maakonna muuseum, mis kogub, dokumenteerib ja säilitab ajaloolise Pärnumaa inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtuslikke objekte ja suulisi mälestusi ning korraldab nende üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja elamuslikel eesmärkidel. Muuseumi põhiväärtuseks on hästi süstematiseeritud ja korrastatud kogud, mis on üldjuhul kättesaadavad kõikidele uurijatele. Pärnu Muuseum eristub teistest maakonnamuuseumitest oma arheoloogiakogu tõttu, mis kajastab inimtegevuse arengut Eesti aladel läbi 11 000 aasta. Muuseum koos oma allüksustega on Eesti kõige pikema kohalooa maakonna - Pärnumaa, identiteedi hoidja.

1.2 Lühiülevaade muuseumi kogude kujunemise ajaloost

Pärnu Muuseumile pani aluse 1896. aastal asutatud baltisakslastest ajaloo huviliste linnakodanike ühendus Pärnu Muinasuurimise Selts (*Pernauer Alterthumforschende Gesellschaft*). Seltsi eesmärgiks oli kohaliku ajaloo uurimine ja talletamine.

Nii annetuste kui ostude teel kasvanud kolleksioon otsustati Pärnu Muinasuurimise Seltsi I peakoosolekul, 3. novembril 1896. aastal avada ka laiemale publikule. Esialgu vaid piiratud huviliste hulga avatud muuseum kolis mitu korda. 1909. aastal avati muuseum Elevanti tn. 7 asunud hoones, kuhu see jäi II maailmasõjani. Aastatel 1939-40 likvideeriti

Pärnu Muinasuurimise Selts ja muuseumi varad võttis üle selleks loodud sihtasutus. Muuseum riigistati 1940. aasta juunisündmuste käigus. 1944. aasta septembrikuu pommitamises ja tulekahjus põles muuseumihoone maha ja tugevasti sai kannatada kogu kollektsioon. Paljud unikaalsed esemed hävisid, päästa õnnestus vaid osa. Alates 1944. aastast, pärast nõukogude okupatsiooni algust Eestis, asus Pärnu Muuseum hoonesse Aia tn 4. Kahekordne kivimaja oli algselt ehitatud ärideks, kuid 1948. aastal hakati sinna kujundama ekspositsiooniruumi. 1948. aastal toimus ka muuseumi esimene teaduslik ekspeditsioon. Sihtkohaks oli Kihnu saar ja kunstnikuna oli kaasas graafik Olev Soans. 22. septembril 1971 avati arhitekt Mia Masso ümberehitusprojekti järgi selleaegsetele muuseumi nõuetele vastavaks kohaldatud majas uus püsiekspositsioon. Hoonele kavandati küll suure mahus juurdeehitisi, sest Pärnu Muuseumi kollektsioon oli paisunud 83 160 eksponaadini, kuid juurdeehitusteks polnud raha. Euroopa Liidu struktuurifondi ja Kultuuriministeeriumi kaasfinantseerimisel rekonstrueeriti 2010-2011 Pärnu jõe ääres asuv 19.sajandist pärit viljaait (Aida tn. 3). Pärnu Muuseumi uus hoone koos uue ning interaktiivse püsinäitusega avati 25. mail 2012. Sihtasutuse Pärnu Muuseum asutamisleping Kultuuriministeeriumi ja Pärnu linna esindajate vahel kirjutati alla 21.07.2015.

1.3 Pärnu Muuseumi kogud seisuga oktoober 2021

Pärnu Muuseumi kogud jagunevad kaheks: põhikoguks ja abikoguks. Põhikogusse kuuluvad dokumenteeritud ja vastuvõtunumbritega esemed, millel on teaduslik, ajalooline, esteetiline või kunstiline väärtus. Muuseumikogu materjale hoitakse nõuetele vastavates tingimustes. Pärnu Muuseumikogus on seisuga 01.10.2021. a. kokku 192 069 (üks sada üheksakümmendkaks tuhat kuuskümmend üheksa) museaali. Enamik esemeid asub hoidlas ja püsiekspositsioonis. Eraldiseisva filiaalidena on Koidula Muuseum ja Punane Torn, kus esemed asuvad ekspositsioonis. Abikogu materjalid moodustavad hoidlaruumis eraldi esemekogu. Esemed, trükised ja fotod omavad tähtsust eksponeerimisel, muuseumipedagoogikas või teadustöös.

Kogu nimetus	Museaalide arv
Ajalookogu	10 483
Arheoloogiakogu	83 174
Arhiivkogu	20 178

Arhiivraamatukogu	12 354
Audio visuaalne kogu	35
Botaanikakogu	514
Etnograafiakogu	2312
Fotokogu	48 213
Geoloogiakogu	78
Kaardikogu	2389
Kunstikogu	2418
Numismaatikakogu	9817
Zooloogiakogu	104

1.4 Muuseumi struktuur

Pärnus Muuseumi peamajas (Pärnu linnas, Aida 3), asuvad hoidlaruumid, püsiekspositsioon, ajutiste näituste pinnad ning tööruumid. Filiaalidena tegutsevad Pärnu linnas Punane Torn (Homniku 11) ja Koidula Muuseum (Jannseni 37).

Pärnu Muuseumit juhib muuseuminõukogu poolt valitud juhatuse liige.

Muuseumis on:

- Kogude osakond
- Arheoloogialabor
- Näituste- ja turunduse osakond
- Müügiosakond

1.4.1 Pärnu Muuseumi nõukogu

Pärnu Muuseum on halduslepingu alusel riigi muuseumikogu kasutatav muuseum, keda juhib kultuuriministeeriumi poolt valitud muuseuminõukogu.

1.5 Muuseumide koostöövõrgustik

Pärnu Muuseum tunnustab ja toetab kodu-uurijate tegevust ning väikemuuseumite seltsi ettevõtmisi. Koostöö eesmärk on jagada kompetentsi ja teha koostööd ning annab välja oma museaale teistele muuseumitele ja teadusasutustele tingimusel, et neid kasutatakse teadusliku, uurimistöo või eksponeerimise otstarbel.

1.6 Pärnu Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid

Teadus- kogumis- ja säilitustöö aluseks on selgelt sõnastatud printsiibid, mis lähtuvad muuseumi arengukavast, kogude korraldus ja kogumispõhimõtetest, Pärnu Muuseumi põhimäärusest, muuseumiseadusest (vastu võetud 19.06.2013) ning ICOM-i eetikakoodeksist.

2. Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted

Pärnu Muuseum lähtub esemete ja suuliste mälestuste kogumisel põhimõttest koguda materjale, mis puudutavad Pärnut ja Pärnu maakonda. Kogumisel arvestatakse olemasolevaid kollektsioone ning lähtutakse muuseumi missioonist ja eesmärkidest.

Pärnu Muuseum lähtub kogumisel kogude korraldus ja kogumispõhimõtetest.

2.1 Muuseumikogusse vastuvõtmise kriteeriumid

- Esemel on ajalooline, esteetiline, teaduslik või uurimuslik ning sotsiaalne väärtus.

Ese peab olema seotud Pärnumaal või Pärnus konkreetse paigaga (kirik, kool, vallakeskus, talu, firma). Ese peab kajastama mõnda sündmust, ajaloolist protsessi või erilist tehnoloogiat, Pärnumaal elanud isikutega seotud esemed, fotod, dokumendid, kunstilooming, mis annavad ajaloolise järjepidevuse ning ülevaate siin tegutsenud inimestest.

- Teaduslik või uurimuslik väärtus

Ese peab edasi kandma informatsiooni, sellel peab olema legend, seda saab kasutada uurimistöös.

- Esemete esteetilisus, tõenäoline säilivus ja kasutatavus

Esemete erilisel kaunis välimus või ka vastupidine näide. Esemed peavad olema säilitatavad ning omama reeglina oma esialgset kuju, neid peab olema võimalik kasutada uurimisel, näitustel.

- Rariteetsus

Rariteetsete esemete puhul on lubatud muuseumikogusse vastuvõtmine, kui puudub seos kogus juba olevate esemetega või puudub legend (näiteks väga vanad fotod), kuid omades olulist kultuurikonteksti.

- Terviklikkus

Esemed, mis pole ajaloolisest, esteetilisest või uurimuslikust seisukohast väga väärtuslikud, omavad aga kollektsiooni printsiibist lähtudes tähtsat osa (näiteks Pärnu tööstustoodang: Marat, Kommunaar, Visu).

2.2 Abikogusse vastuvõtmise kriteeriumid

Esemel on kultuurilooline väärtus, leiab kasutust uurimuslikust seisukohast, sellel on kasutatavus näituste korraldamisel ning muuseumi pedagoogilistes tundides (näiteks esemed, mis muuseumikogus olemas, kuid leiavad sageli kasutamist: esemed, mis omavad ajaloolist väärtust, kuid puudub täielikult teave nende kohta).

2.3 Pärnu Muuseumi kogu

Pärnu Muuseum ei võta muuseumikogusse üldjuhul vastu esemeid, mille kohta on kindlalt teada, et nende kogumise ja säilitamisega tegeleb professionaalselt ja süstemaatiliselt mõni teine muuseum.

Pärnu Muuseum keeldub annetustest või kingitustest, kui selle üleandja esitab tingimusi.

Pärnu Muuseum ei kogu üldjuhul esemeid, mille suurus ei võimalda neid hoidlaruumides säilitada.

Väga halvas seisukorras esemeid ja esemeid, mille materjali säilivus on lühiajaline

2.4 Kogude täiendamise komisjon

Pärnu Muuseumis on moodustatud kogude täiendamise komisjon (miinimum kolm liiget):

- Komisjoni esimees
- Peavarahoidja
- Arhiivkoguhoidja
- Foto- ja kunstikoguhoidja
- Restauraator-konservaator

2.5 Lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs

Pärnu Muuseum teeb koostööd kõigi maakonnamuuseumite ning teemamuuseumitega, eesmärk on vältida kattuvust kogumistöös ning jagada kompetentsi.

Pärnumaa lähinaabriteks on Viljandi-, Järva-, Rapla- ja Lääne maakonnad. SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid keskendub ravikuurordi ajaloolisele, muuseumi alla kuulub ka piiskopilinnus. Iloni Imedemaa muuseumil on väga kitsas temaatika – kõik mis on seotud Astrid Lindgreni raamatute ja Ilon Wiklandiga. SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid, endine Talurahvamuuseum Juurus keskendub baltisaksa kultuurile ja oma ainulaadse asukoha tõttu ainsas säilinud talupojakõrtsis asuvale muuseumihoonele teatud ajaloolisele sündmusele. Viljandimaa muuseumi kogumispõhimõtetes on tähtsal kohal etnograafia, kohalikud omavalitsused ja kohalik tööstus. Paide vallimäel ajaloolises lossis asub SA Ajakeskus Wittenstein, kuhu on rajatud kogupere elamuskeskus ja teises hoones asub püsiekspositsioon Paide apteeker magister Oskar Brasche väärtuslik kogu.

2.6 Kogumispiirkond

Pärnu Muuseumi kogumispiirkonnaks on Pärnu maakond praegustes (2021) administratiivpiirides. Pärnu, Audru, Tõstamaa, Varbla, Mihkli, Pärnu-Jaagupi, Tori, Vändra, Saarde, Häädemeeste kihelkonnad. Kogude täiendamisel eelistatakse esemeid, millel on teada päritolu, legend, mis kajastavad hetkeajalugu objektiivselt, mis on rahuldavas seisus ning üldjoontes asju, mille mõõtmed ei ole suured. Muuseumikogude täiendamine toimub nii planeeritult, kui ka planeerimata. Planeeritud on näituste tarbeks kogumisaktsioonid, välitööd, perioodiline informatsioon päevasündmustest Pärnu maakonnas (fotod ja bukletid, maakonna ajaleht). Planeerimata kogumine toimub valikute põhjal igapäevaselt inimeste poolt pakutavatest esemetest. Esemete ostud rahastab riik igal aastal eraldatava osturahaga. Vajadusel võib muuseum kaasata ostude jaoks lisavahendeid omavahendite arvelt ja muuseumivälistelt fondidelt.

2.7 Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

1) Arheoloogiakogu

Pärnu Muuseumi arheoloogiakogus hoitakse ja säilitatakse Pärnu linnast ja maakonnast leitud või välja kaevatud arheoloogilist materjali. Üksikesemete arvestuses on tegemist Pärnu Muuseumi suurima koguga, kus leidude koguarv võib olla enam kui 100 000. Pärnu Muuseumi arheoloogiakogu hoidja põhiülesandeks on nende esemete kataloogiseerimine ning inventeerimine. Kõiki eelpool mainitud esemeid säilitatakse kahes hoidlaruumis, kus esimeses asuvad kiviaegsed, teises kesk- ja uusaegsed leiud.

Üldjoontes jagunevad Pärnu Muuseumi arheoloogiakogu leiud kolme gruppi – 1) baltisaksa uurijate kollektsioonid; 2) väljakaevamiste leiud; 3) juhuleiud.

Baltisaksa uurijate kollektsiooni moodustavad Friedrich Rambachi, Martin Bolzi, Eduard Glücki ja Eduard Bliebernickti poolt 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses Pärnu jõest ning selle äärest kogutud kiviaegsed esemed. Leidude seas on kivist ja sarvest kirveid, noole- ja odaotsi, ahinguid, õngekonkse, keraamikakilde jne.

Pärnu Muuseumi arheoloogiakogust moodustavad kõige suurema osa väljakaevamiste leiud. Reeglina kesk- ja uuaegne materjal, mis on välja kaevatud keskaegse Pärnu

linnamüüriga piiratud alalt või selle lähiümbrusest. Leidude hulk on väga varieeruv ning on tihti sõltuv kaevatava ala asukohast ja suuruselt.

Juhuleidude näol on tegemist esemetega, mis on muuseumisse jõudnud läbi maastikuinspektsiooni või tänu annetajatele.

Arheoloogiakogu täiendamine sõltub linnas või maakonnas toimuvate väljakaevamiste hulgast ning mahust. Sellest tulenevalt ei ole võimalik seada piirmäärasid, millises mahus peab või tohib uusi esemeid vastu võtta. Iga kaevandi leiud moodustavad teadusliku uurimisobjekti (st terviku) ning seda tuleb arvestada ka esemete vastuvõtmisel.

2) Numismaatikakogu

Pärnu Muuseumi numismaatikakogu sisaldab umbes 10 000 vermingut, millest suurema osa moodustavad Pärnu maakonnast pärit aarde- ja peitleiud (st suurem osa esemetel on olemas nii leiukoht kui kontekst). Esindatud on nii Rooma rauaajast (17 Rooma sesterts), viikingiajast (Bütsantsi ja Araabia mündid), kesk- ja uusajast ning hilisemast perioodist pärit mündid.

3) Fotokogu

Pärnu Muuseumi fotokogu hulgas on 19. saj. II poole, 20. saj. alguse ja 1920. - 1930. aastatest pärit pildistust. Enamus fotodest pärineb siiski II maailmasõja järgsest ajast. Fotokogu esemelist materjali hoitakse ja säilitatakse spetsiaalses kindla temperatuuri ja õhuniiskusega hoidlaruumis.

Fotokogu tänapäeva täiendamise aluseks on kaks lähtekohta:

- a) Vastu võetakse kõik enne 1860. aastat tehtud fotod, kuna nii vanade säilinud pildistuste arv on väike ja seda on oluline säilitada (sõltumata sellest, kes on pildil või kus on pilt tehtud).
- b) Kaasaja fotode puhul eelistatakse professionaalse fotograafi poolt tehtud pildiseeriaid Pärnust, Pärnumaast, inimestest, olmest, sündmustest.

4) Arhiivkogu

Suure osa arhiivkogust moodustavad erinevatel aegadel välja antud plakatid, müürilehed, afišid, kuulutused, kinoreklaamid ja lendlehed. Nendele lisaks on väga palju erinevate asutuste, organisatsioonide ja eraisikute dokumente.

Isikute arhiivides kuuluvad arhiivkogusse näiteks: Jaan Jensen (oli Eesti karikaturist ja raamatugraafik); Leo Leesment (oli Eesti õigusteadlane); Heinrich Meri (oli Pärnu laulu- ja muusika suurkuju); Manivald Mitt (oli „Endla“ teatri näitleja ja teatritegelane); Juluis Kõrv (oli 20. sajandi alguses vallakohtu kirjutaja Karistes); Oscar Alexander Brackmanni (1841-1927) oli Pärnu linnaeapa aastatel 1879-1915, 1918) kirjavahetus, Aino Lepp (Eesti metsavendluse uurija Kilingi-Nõmme kandis).

Arhiivkogu täiendatakse dokumentidega, mis kajastavad Pärnust või Pärnumaalt pärit isikute või asutuste/organisatsioonide elu ja tegevust.

- a) Dokumentide ja ka isikuarhiivi puhul lähtutakse terviklikkuse printsiibist, seisukorrast, ajaloolisest väärtusest.
- b) Uurimistööde vastuvõtmise kriteeriumiks on Pärnu ja Pärnumaa ajaloo kajastamine.
- c) Kuulutuste ja buklettide puhul peetakse silmas eelkõige Pärnu ja Pärnumaa sündmusi kajastavate visuaalsete materjalide olulisust tuleviku uurijate tarbeks (Teater Endla mängukavad ja kuulutused, ringide töö kuulutused, laadad).

5) Arhiivraamatukogu

Pärnu Muinasuurimise Seltsi asutatud muuseumisse loodi ka raamatukogu, kuhu 1901. aastal kuulus juba 1500 raamatut. Lisaks omaaegsele võõrkeelsele teaduskirjandusele pandi kogumisel rõhku ka Pärnus ilmunud eestikeelsetele raamatutele. Kogu sai tugevasti kahjustada II maailmasõjas. Kogusse kuulub 208 aastatel 1564-1830 ilmunud trükist, vanim neist on 1564. aastal ilmunud „Der Erste Teil aller Bücher und Schriffendes thewren seligen Mans Gottes Doct. Mart. Luther vom XVII jar an bis auff das XXII“. Raamatukogus sisaldub ka Adam Oleariuse reisikiri „Vermehrte Neue Beschreibung der Muscowitischen und Persischen Reyse...“ (1656). Esimene eestikeelne raamat on „D. Mart. Lutterusse Katechismus, Eesti Ma Rahwa Kele kirjutut. Tallinnas, Trükkis omma Warra nink Kullo ka Kristow Prendeken, 1700. aastal“.

Arhiivraamatukogu täiendamisel lähtutakse ennekõike haruldastest raamatutest, ajalehtedest ja ajakirjadest, mis puudutavad Pärnut ja Pärnumaaga seonduvat.

- a) Pärnus ja Pärnumaal elanud-elavate autorite väikese eksemplaride arvuga teosed, mis ei ole avalikus jaemüügis.

6) Ajalookogu

Ajalookogusse kogutakse ajaloolisel Pärnumaal valmistatud või kasutusel olnud kultuuriväärtuslikke esemeid, mis ei kuulu ühegi teise alakogu kogumisvaldkonda. Ajalookogu näol on tegemist mitmekesise ja väärtusliku koguga, samas on see äärmiselt ebaühtlase koostisega. Sinna kuuluvad kõik olmega, tööstusega, linnaruumiga ja personaalsete isikutega seotud esemed. Suure osa kogust moodustavad kunagise Muinasuurimise Seltsi esemed, mis pärinevad 17.- 20. sajandist. Tegemist on haruldaste pitsatitega, tsunftiseppade ametikarikatega, kunstiteoste, portselani ja fajansikoguga. Suure osa ajalookogust moodustavad tekstiilesemed: 20. sajandi alguse linnamoe rõivad, kodutekstiil, tikitud ja kootud esemed.

Väga suur osakaal on ajalookogus ka spordiga seotud esemetel.

Tuleviku perspektiivides jääks tugevalt domineerima kolm suunda:

- a) Pärnu kui suvituslinn, merelinn, hansalinn.
- b) Kohalike omavalitsustega seotud esemed.
- c) Kohalik tööstus nii linnas kui maakonnas.

7) Etnograafiakogu

Etnograafiakogusse on kogutud just maal elanud eestlaste igapäevaeluga seotud esemed Pärnu maakonnast. Kogu tekkis juba 20. sajandi esimesel poolel, kui üle Eesti sai hoo sisse vanavara kogumine. Kogusse kuuluvad kodu- ja rõivatekstiil, tööriistad, majapidamistarbed. 20. sajandi algul oli väga oluline teha vahet maa ja linna tarbekaupadel, sest linnas osteti neid suuremalt jaolt poest, maal aga tehti tööriistad ja kodutekstiil valdavalt oma pere tarbeks kodus. Kogusse on laekunud erinevate aastate jooksul väga palju rahvariiete komplektide osasid – seelikuid, tanusid, vöösid, sealhulgas haruldusi – näiteks Halliste pruudilinik. Väga suure osa etnograafiakogust moodustab rahvapäraste ehete kogu. Suur on ka puidust esemete osakaal etnograafiakogus – selle moodustavad vanade traditsiooniliste töödega seotud tööriistad, majapidamistarbed nagu saed, hõõvlid, kalastusvahendid, toolid, lauad, õllekapad, vokitid, kangaspuud.

8) Kunstikogu

Kunstikogule panid aluse 1896. aastal asutatud baltisakslastest ajaloo huviliste linnakodanike ühendus Pärnu Muinasuurimise Selts. Suur osa maale ja graafikat on annetatud 19. sajandil Pärnus elanud rikaste linnakodanike poolt.

Pärnu Muuseumi kunstikogu sisaldab mitmeid haruldasi vanu maale ja graafilisi lehti, milles on suur baltisaksa graafikal. Eesti kunstiajaloo kontekstis on väärtuslikud näiteks J.R.Smithi värviliste ofortide sari G.Morlandi järgi (18.saj.) ja Charles Melchior Descourtis'i värviliste vasegravüüride sari (18.saj.), eraldi väärivad väljatoomist erinevatel aegadel Pärnus või Pärnu kandis tegutsenud kunstnike teosed, eeskätt Eesti kunstiajaloo siiani pea tundmatuks jäänud, kuid omal ajal tuntud baltisaksa naiskunstnike Erna Kreischmanni ja Elisabeth Rudolphi tööd, samuti Düsseldorfis koolkonda esindavate Eugen ja Marie Dückeri etüüdid. Pärnu Muuseumi kunstikogu vanema osa väikeseks pärliks on Carl August Senffi, Eestis 1803.aastal professionaalsele kunstiharidusele aluse pannud kunstniku miniatuur „Pastor C.E.Bergi portree“.

Uuemast ajast väärivad väljatoomist nt. Jaan Jeneni, Olev Soansi, Jakob Jõgi jpt. tööd, mis muuseumile on omandatud kas seetõttu, et tegemist on piirkonna kultuurilooga seotud meeste loominguga ja/või valitsuse ideoloogilise surve tõttu. Pärnu Muuseumi kunstikogu on huvipakkuv nõukogude aegse muuseumi, kunsti ja kunstipoliitika uurijatele.

Kunstikogu tänapäeva täiendamise aluseks on:

- a) Pärnus elanud ja elavate autorite ning kunstirühmituste tööde kogumine.
- b) Uue suunana kunstikogu täiendamisel lähtutakse veel põhimõttest, et kunstiteosed ei ole ainult maalid ja skulptuurid vaid ka kunstnike videolooming. Pärnu linna kultuurielule on suure tähtsusega Filmi- ja Video Festival.

9) Botaanikakogu – üldjuhul kogumistegevust ei toimu

10) Zooloogiakogu - üldjuhul kogumistegevust ei toimu

11) Geoloogiakogu - üldjuhul kogumistegevust ei toimu

2.8 Muuseumikogu täiendamise protseduurid

Muuseumikogu täiendamise eest vastutab üldjuhul koguhoidja või peavarahoidja, kes otsib muuseumi kogumispõhimõtetest lähtuvalt materjali, peab annetajaga läbirääkimisi, kogub dokumenteerimiseks vajaliku info, lepib kokku eseme üleandmistingimustes. Näituste ja uute uurimistöode tarbeks kogumiskampaaniate korraldamine on peavarahoidja või koguhoidja kohustus. Muuseumikogusse vastuvõtmist otsustab ja reguleerib vastav komisjon.

Abikogusse valitakse esemed, mis oma olemuselt ei vasta muuseumikogusse vastuvõtmise kriteeriumitele – koopiad, esemed, mida saab kasutada pedagoogilisel otstarbel, neil puudub rariiteetsus või ainulaadsus. Trükiste puhul valitakse need teaduslikud trükised, mida muuseumitöötajad ja uurijad vajavad teaduslikuks tööks ning mida pole võimalik kätte saada kohalikust raamatukogust. Ettepanekuid abikogusse võtmisel võivad teha kõik muuseumitöötajad.

2.9 Muuseumikogu analüüs

2012. aastal viidi Pärnu Muuseumis läbi pilootprojekt: muuseumikogu kultuuriväärtuste hindamine. Pärnu Muuseumi kõik kogud hinnati vastava ala spetsialistide poolt ning lõpptulemiks oli aruanne ning soovitused. Aruande põhjal on koostatud tegevusplaan: Pärnu Muuseumi prioriteediks on kogude korrastamine, süstematiseerimine, kollektsoonide loomine, dubleerivate ja kadunud esemete väljaarvamine. Korrastatud kollektsoonide põhjal tehakse täiendatud tegevusplaan uuteks kogumiskampaaniateks. Kogumiskampaaniad omakorda alluvad täpsustatud kogumispõhimõtete suundadele. Jooksvalt täiendatakse rariiteetide nimekirja.

3. Muuseumikogu dokumenteerimine

Dokumenteerimise all mõeldakse kõiki meetmeid ja tegevusi, mis on suunatud museaaliga seotud teabe kogumisele, kasutamisele ja säilitamisele. Arvesse võetakse kehtivaid riiklikke norme, mis on kooskõlas ICOMi-i eetikakoodeksiga.

3.1. Dokumenteerimismeetodid

Kõik museaalidega seotud tegevused Pärnu Muuseumis on arvutipõhised (esemed kantakse elektronkataloogi Muuseumite Infosüsteemi MuIS). Abikogu materjale säilitatakse elektroonselt (laienditena failitüübid .xls ja xlsx vorm).

3.2. Dokumentide vormistamine

Vastuvõtudokumentatsiooni valmistab ette üldjuhul peavarahoidja või vastava kogu hoidja (eelregistreerimine, asja üleandmisakt). Asja üleandmisakt allkirjastatakse kas digitaalselt või paber kandjal ning vastav konteiner lisatakse andmebaasi MuIS. Allkirjastavad vajalikud osapooled. Eseme esmasel dokumenteerimisel täidetakse kirjeldamise üldine miinimumnõue.

Muuseumikogu täiendamise protokoll teeb komisjonijuht ning allkirjastab selle.

Vastuvõtuakti teeb peavarahoidja ning allkirjastab selle. Iga museaal saab unikaalse tähise, mis sisaldab tähe ja numbrikombinatsiooni: Pärnu Muuseumi (PäMu) ja kogude tähist (näit. ajalookogu AJ) ning suurenevat numbrikombinatsiooni jada. Vastuvõtu akti allkirjastab üleandja sel juhul, kui on tegemist autoriõiguste kehtivate piirangutega. Vastuvõtu akti allkirjastab ka Pärnu Muuseumi juhatuse liige.

Muuseumist välja minevatele museaalidele (teistesse muuseumitesse või asutustesse, Konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanut restaureerimisele või teaduslikuks uurimistööks väljaantud) teeb väljaandeakti peavarahoidja. Väljaandeakt allkirjastatakse vastavate osapoolte poolt ning juhatuse liikme poolt.

Muuseumisisestele liikumistele (Pärnu Muuseumi oma maja näitustele, restaureerimis-konserveerimislaborisse minevatele esemetele) teevad aktid vastavate kogude hoidjad. Allkirjastamine ei ole vajalik.

Näituste tarvis teeb taotlused teiste muuseumide museaalidele üldjuhul peavarahoidja või näituse kuraator. Näituse passi koostab näituse kuraator. Esemete eksponeerimistingimused kehtestab peavarahoidja. Taotlused allkirjastab peavarahoidja ja teine osapool. Välja antavate museaalide transpordi korraldab peavarahoidja või näituse kuraator. Lepitakse kokku teise osapoolega, kes kannab transpordi kulud.

Väljaarvamisakti eelnõu koostab peavarahoidja või vastava kogu hoidja.

Pärnu Muuseumi arheoloogialabori esemete tulmumise eest vastutab arheoloogiakogu hoidja (Pärnu Muuseumi arheoloogialabori põhimäärus 30.10.2013). Vastuvõtuakti koos eseme tulmenumbriga annab peavarahoidja (eseme minimaalse info, kirjelduse ja alanumbri annab arheoloogiakogu hoidja). Arheoloogiliste kaevamiste aruannete eest vastutab arheoloogiakoguhoidja.

Kõiki Pärnu Muuseumi kogudega seonduvaid dokumente säilitatakse muuseumi arhiivis, mille eest vastutab arhiivkoguhoidja. Dokumendid on katalogiseeritud ning leitavad nimekirja alusel. Dokumentide säilitusaeg on alaline.

Dokumentide loetelu:

- Arheoloogiliste kaevandamiste aruanded
- Asja üleandmisaktid
- Vastuvõtuaktid

3.3 Inventuur

Museaali kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja allesoleku ja seisundi kontrollimiseks viivad riigimuuseum ja riigile kuuluvat muuseumikogu kasutav muuseum läbi inventuure arvestusega, et kõik hoiule võetud asjad oleksid üle kontrollitud vähemalt üks kord iga viie aasta järel (Muuseumiseadus 03.07.2013.a. § 6 lõige 2 alusel). Abikogus kontrollitakse esemeid iga 7 aasta tagant.

Inventuur teostatakse koguhoidja poolt vastavas ajavahemikus (inventuuril on kindla kuupäevaga algus ja lõpp). Inventuuri võib teostada nii infosüsteemis MuIS kui ka tabeltöötlusprogrammis

Inventuuri käigus kontrollitakse üle kõik vastavas kogus olevad museaalid, märgitakse üles esemete seisukord ja asukoht. Inventuuri tulemusena pannakse kirja esemete asukohad, puuduvad esemed, märgitakse üles museaalide seisukord, väga halvas seisukorras olevad esemed ning esemed, mis vajavad restaureerimist.

Lõpptulemusena fikseeritakse inventuuri tulemused. Inventuurilehtedele lisandub inventuuriakt, mis on allkirjastatud koguhoidja, peavarahoidja ja komisjoni liikmete poolt.

Inventuuri aktil on järjestuv number, kogu eest vastutav isik, komisjoni liikmete nimed, inventuuri läbiviimise aeg ja inventeeritud kogus olevate esemete arv ja nimekiri.

Inventuuri lõppedes tehakse ettepanekuid museaalide väljaarvamise ja kollektsioonide täiendamise kohta.

Inventuuri lõpetab juhatuse liikme käskkiri.

3.4 Säilitusprotseduurid

Koguhoidjad lähtuvad kogude säilitusprotseduurides Kultuuriministeeriumi poolt väljaantud määrusest „Museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise kord“ (RT I, 10.07.2013, 69).

- Hoidlatesse tohivad minna ainult vastava kogu hoidjad ning peavarahoidja. Teised isikud saavad hoidlasse minna ainult peavarahoidja loaga ja järelevalvel.
- Perioodilist seiret teostab vastava kogu hoidja igapäevatöö käigus.
- Kliima seire toimub nädalas kaks korda. Temperatuuri või niiskusastme kõikumisel antakse info edasi RKAS-le, kes saadab mehaaniku riket kõrvaldama.

3.5 Retrospektiivne dokumenteerimine

Pärnu Muuseumikogu on 70% rahuldavalt dokumenteeritud vanades fondipäevikutes. Fondipäevikutes on kirjas eseme saamislugu ja andmed. Umbes 30% esemetest puuduvad andmed saamise ja kogumislöö kohta. Jätkub andmete korrastamine ja täiendamine MuIS-is. Koguhoidjate ülesanne on korrastada ja täiendada oma kogu pidevalt infosüsteemis MuIS.

3.6 Infosüsteemi kasutusõigused

Infosüsteemi kasutajaõiguste andmisel lähtutakse Kultuuriministeeriumi poolt väljaantud määruse „Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus“ (RT I, 10.07.2013, 70) paragrahvist § 6. Infosüsteemi kasutajaõigused.

4. Muuseumikogu kasutamine

4.1 Rollid ja vastutus

Pärnu Muuseumi kogude fondiruumid on üldjuhul külastajatele suletud. Hoidlate ukseid on lukustatud ning neile ligipääs on peavarahoidjal, vastava kogu hoidjal ning muuseumi juhatuse liikmel.

4.2 Muuseumikogu kasutamisega seotud toimingud

Museaale tuuakse uurijatele välja kokkuleppel ja eelregistreerimise alusel (e-kirja või telefoni teel kokkulepitud kuupäeval ja kellaajal), vastavas ruumis (uurijate saal). Museaalid toob hoidlast välja koguhoidja või peavarahoidja. Eriti rariteetsete esemete väljatoomine lepatakse kokku eelnevalt peavarahoidjaga. Museaale reeglina majast välja ei viida (selleks toiminguks on eraldi protseduur: vt. väljaandmisakt).

Museaalide puutumiseks kasutatakse puuvillaseid kindaid.

4.2.1 Museaalide digiteeritud koopiade kasutamine

Museaalide digiteeritud koopiade kasutamise korral trükistes tuleb viidata järgnevalt Pärnu Muuseumi kogudele:

Kogu nimetus	Museaali number
Ajalookogu	PäMu 123 Aj 123
Arheoloogiakogu	PäMu 123 A 123
Arhiivkogu	PäMu 123 Ar 123
Arhiivraamatukogu	PäMu 123 ArR 123
Audio visuaalne kogu	PäMu 123 AV 123

Botaanikakogu	PäMu 123 B 123
Etnograafiakogu	PäMu 123 ArR 123
Fotokogu	PäMu 123 F 123
Geoloogiakogu	PäMu 123 G 123
Kaardikogu	PäMu 123 Ka 123
Kunstikogu	PäMu 123 K 123
Numismaatikakogu	PäMu 123 N 123
Zooloogiakogu	PäMu 123 Z 123

4.3 Digiteerimine

Kõikides kogudes toimub süstemaatiline digiteerimine ja avalikku andmebaasi MuIS failide üleslaadimine vastavalt kehtestatud failivormingutele.

5. Säilitamine

5.1 Rollid ja vastutus

Esemete nõuetekohase säilimise eest vastutab vastava kogu hoidja. Väiksemate tööoperatsioonide eest paberi, puidu ja metallesemete korrastamisel vastutab Pärnu Muuseumi puidukonservaator. Suuremaid töid teostab Konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanut vastava nimekirja alusel, mis koostatakse peavarahoidja poolt.

5.2 Säilitustingimused

Pärnu Muuseumi hoidlaruumid vastavad kaasaja nõuetele, neis on reguleeritav temperatuur ja niiskuste vastava kogu iseärasustele. Hoidlasse tulev õhk puhastatakse ja soojendatakse läbi filtrite.

	Temperatuur (°C)	Niiskuste (%)
Puidukogu	18,5 – 19	50 – 60
Tekstiilkogu	18,5 – 19	45 – 60
Metallikogu	18 – 19	40 – 45
Arhiivkogu	18 – 19	45 – 55
Fotokogu	15 – 17	40 – 50
Kunstikogu	18 – 19	45 – 60

5.3 Turvalisus

Pärnu Muuseumi esemekogud on paigutatud nii, et need on leitavad koguhoidja poolt loodud andmebaasi järgin ning asetatud riiulitele nii, et ese ei saaks kahjustatud, kaitstud UV kiirte eest (hoidlaruumidel puuduvad aknad). Riiulid on kaetud happevaba materjaliga. Erinevate kogude esemete hooldamise ja hoidmise suhtes on järgitud Konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanut nõuandeid.

6. Koidula Muuseum

6.1 Missioon

Pärnu Muuseumi filiaal – Koidula muuseum, mis asub 19. sajandi keskpaigast pärinevas koolimajas Pärnus Ülejõel (Jannseni tn. 37). Täendusrikas kahe suurvaimu – Johann Voldemar Jannseni (1819-1890) ja Lydia Koidula (1843-1886) kodu aastatel 1850-1863, kultuuriloolise tähtsusega maarahva kool ja nädalalehe "Perno Postimees ehk Nädalileht" toimetus, Eesti ärkamisaja elav tunnusmärk.

Muuseumimajas asub püsiekspositsioon 19. sajandi lõpuperioodist: koolituba, kooliõpetaja tuba, söögituba, elutuba ja magamistuba. Püsiekspositsioon käsitleb ka Eesti rahvusliku liikumise suurkuju, „postipapa“ Johann Voldemar Jannseni ja Lydia Koidula elu ning tegevust aastatel 1850-1886. Kooliõpetaja toas toimetas Jannsen kuus aastat (1857-1963) ajalehte ja pani aluse eesti ajakirjanduse järjepidevale arengule. Ajaleht väärtustas tugevalt eestlaste rahvustunnet ning väarikust ja selle kaudu organiseeriti rahvuslikku liikumist. Muuseumi peaülesanne on jäädvustada L. Koidula ja J. V. Jannseni mälestust ja tutvustada püsiekspositsiooni vahendusel maa elu ja tegevust eesti ärkamisaja kontekstis.

6.2. Muuseumi ajalugu

Juba 1924. aastal paigaldati kunagisele Pärnu Ülejõe koolimajale marmortahvel tekstiga: Siin elas J. W. Jannsen a. 1850-1863 ja siin kasvas tema tütar Lydia.

Muuseum avati 21. juulil 1945. a., mil kirjandusteadlase Karl Mihkla poole aasta pikkuse pingsa töö tulemuseks oli valminud väljapanek, mis tutvustas ärkamisaja suurt luuletajat selle miljöo taustal, milles ta elas, töötas ja võitles. Alustati ka iluaia rajamist. Muuseum, esialgu vaid Jannsenite kodu kahes toas, laienes 1951. aastal veel kahe ruumi võrra ja avas 1959. aastal uue ekspositsiooni. Juba 1966. aastal asendati see veel uuemaga. 1974. aastal sai muuseum oma valdusse kogu kunagise koolihoone. See tähendas täiesti uusi võimalusi, millest üks olulisemaid oli Jannseni koolitua sisustamine. Neil aastatel koostatud püsinäitus elas üle ruumide mitmed suured ja väikesed remondid ning pidas kasinate täienduste ja parandustega vastu peaaegu 22 aastat. Seda aega vääristas „Vaimude tund Jannseni tänavas“ –

enam kui 300 elamuslikku etendust Jannseni klassitoas, mis töid Koidulaga tema Pärnu-kodus kohtuma tuhandeid inimesi.

Seoses järjekordsete remonditöödega alustati 1998. aasta viimasel veerandil lõpuks ka uue püsinäituse koostamist. Aasta pärast oli ekspositsioon põhiosas valmis. Muuseum avanes varasemast hoopis erineva nurga alt nii ülekantud tähenduses (uus sisuline ja kujunduslik kontseptsioon), kui ka täiesti otseses mõttes, sest sisenema hakati tänavapoolsest uksest, mis avaneb klassituppa. Sellisena on see uks maja omaaegse tähenduse märk. Kui siis veel ka aastaid muuseumi kantseleiks olnud J. V. Jannseni kirjutustuba ajaloolise kujunduse sai, oli saavutatud kujundlik tervik koolimaja idatiiva Jannseni-aegsest miljööst. 2020. aasta sügisel avati põhjalikult renoveeritud maja ja uus kaasaegne püsiekspositsioon.

6.3 Uute museaalide kogumine

Koidula muuseumil on oma tähistustega - kasutades kogu lisanumbri laiendit „Lyk“ - arhiiv-, ajaloo- ja fotokogud, mis kuuluvad alakogudena Pärnu Muuseumi kogudesse. Sihtasutusena tegutsemise ajal kogumist ei toimu, vaid esemed võetakse arvele Pärnu Muuseumi üldiste museaalidena..

Kuna muuseum on väga tugevalt seotud kindlate isikute, koha ja aja temaatikaga, siis tulevikuperspektiivis on raske pakkuda välja kindlat kogumispõhimõtteid. Puudub võimalus koguda muuseumi temaatikaga seonduvaid esemeid või mälestusi. Muuseum on keskendunud kirjanduslike muuseumitundide läbiviimisele ja muudele üritustele, mis on seotud Jannsenite perekonnaga ja XIX saj. vallakooli tegevusega.

6.4 Muuseumi koostöövõrgustik

Koidula Muuseum kuulub iseseisva üksusena Eesti kirjanikemuuseumite koostöövõrgustikku (www.kirjanikemuuseumid.ee). Muuseumil on tihedad sidemed Pärnumaa väikemuuseumide seltsingu, Pärnumaa koduloo uurijatega ja EGeS Pärnu osakonnaga. Koostöös Pärnu Koidula Gümnaasiumiga korraldatakse koolinoorte üleriigilist etlejate konkurssi “Koidulauliku valgel“ ja Pärnu Vabahariduskeskusega etenduse „Viru laulik ja Koidula“ esinemisi Koidula Muuseumis.

7. Punane Torn

2020. aasta 28. novembril avas SA Pärnu Muuseum 15. sajandil rajatud keskaegsete linnakindlustuste nurgatornis ehk Punases tornis innovaatilise külastuskeskuse. Pärnu vanimas säilinud hoones asuva muuseumifiliaali eesmärk on tutvustada Pärnu paikkonna ajalugu, eelkõige aga keskaegset Uus-Pärnu linna, millest tänasesse linnapilti ongi jäänud vaid torn ise.

Väärika hoone lähiajalugu on kirju: kuussada aastat tagasi vangi- ja kaitsetornina ehitatud hoone on viimase saja aasta jooksul kasutuses olnud nii laohoone, kui ka linnaarhiivina. Kohalikud mäletavad seda ka kui mitmete kultuuriasutuste peatuspaika. Täies mahus võeti Punane torn aga kasutusele alles nüüd.

Varem suletud torni endisest kaitsekorrusest - tänasest pööningukorrusest - on saanud uudne ringpanoraamkino, spetsiaalselt mille jaoks loodi 10-minutiline paikkonna ajalugu tutvustav animafilm „Armutu ja armulik ajalugu. Punases tornis läbi 15 000 aasta“. Filmi keskmes on vaataja asukohast avanev vaade jääajast tänapäevani. Näeme linna asukohas toimunud geograafilisi muutusi ja linna arengut ning satume ka märgiliste või põnevate ajalooliste sündmuste keskele. Kogu senise ajaloo grandioosset üldistust (ühe minutiga üle 1000 aasta) on hea vaadata väikese seltskonnaga, sest kinosaal mahutab korraga kuni 10 külastajat.